Förra delen,

Om

GAMLE CARLEBY,

Med Wederbörandes Minne,

Under

Oeconomiæ PROFESSORENS och Kongl. Swenska Wettenskaps *Acad.* Ledamots,

Hr. PEHR KALMS

Inseende,

För Lager-Krantzen

Utgifwen,

Och almen granskning understäld i Åbo *Academies* Öfre Sal, den 19 Julii efter m. 1754,

Af

JACOB CHYDENIUS,

Jac. son, Österbotninge.

Åbo Tryckt, hos Direct. och Kongl. Boktr. i Stor-Furstendömet Finland, JACOB MERCKELL.

Herren/

Wälärewördige och Höglärde/

Herr JACOB CHYDENIUS,

Kyrckoherde öfwer Gamle Carleby Stads och Sochne Församlingar/

Samt

Inspector Scholae derstädes;

Min Huldaste Fader.

Der/ min Fader/ dristar jag detta mit ringa arbete i barnslig tilförsicht och ödmiukhet upofra; Ty J hafwen sielf warit den samma/ som gifwit mig första anledning at täncka på detta ämne; J hafwen haft möda och omkostnad osparde at upsöka och hopsamla de underrättelser/ som til denna afhandling warit nödige. Hwem skulle jag då med större fog alt detta upofra? och af hwem skulle en sådan gåfwa/ mer benägit uptagas? Men utom deß äro flere och wichtigare ordsaker/ som beweka mig at nytja detta tilfälle; Ty Eder ömhet för min wälfärd har warit så stor och margfallig/ at mit hierta wid åtanckan der-af blöder och min fieder mächtar ej uttrycka den kärlek/ wördnad och högachtning/ som uti en tacksam siäl hos mig blifwit ewig. J/ min Huldaste Fader hafwen altid hällit för betänckeligt/ at anförtro Edra barns upfostran i fremmandes händer; derföre wårdades jag redan i mina spädaste år af Eder ömaste om sorg: wid min tiltagande ålder leddes jag af Eder först på lärdoms wägen; när jag staplade blef jag af Eder uprättad/ och fördes ej på willo-

stigar

stigar/ der en oskyldig ungdom ofta uti töckna och med ledsnad fåfängt arbetar. Wid de större lärdoms gillen/ sedan jag lemnade födslo knutarna hafwen J för mig haft all möijelig kostnad ospard. Edra ömma och Faderliga förmaningar hafwa warit mina täncke-språk och mit rättesnöre. Huldaste Fader uptag då deßa få blad/ som en fast ringa bergning af Eder flit och kostnad. Ansee deßa rader/ som en oförmögen tolck af min barnsliga wördnad och tacksamhet; och förgäter aldrig/ at med wanlig huldhet omfamna den/ som under all wältrefnads innerligaste tilönskan städse skall finnas

Sin Huldaste Faders

ödmiuk-lydigste son
JACOB CHYDENIUS.

J. H. N.

Nu uti wåra tider, dem man med skäl kallar uplyste, finnas många, så widskeppelige ålderdoms-dyrkare, som anse alt det nyligare tider är arbetat och ännu dageligen arbetas, på wår hushållnings uphielpande, för idel barnsligheter och hierne-griller, dem detta tidehwarf fattat smak före; Fördenskull kan icke heller jag, som här täncker lämna någon anledning, til hushållningens förbättrande i min Fosterbygd, af sådane annat förespå mig, än åtlöje. Fåfängt wore det ock, at här söka wederlägga alla de inkast, som dylike obetänckesamme menniskior framföra; Då hwarcken ärfarenhet, och den wärckeliga nytta de sielfwe redan rönt af en förbättrad hushållning, eller så många lärde måns här om utgifne skrifter kunnat wärcka hos dem någon öfwertygelse.

Otwungen widgår jag, at detta mit arbete, hwarcken för hyfsade ord och meningar, eller mogna tanckar, förtienar loford; Dock, der owälduge domare anse mit ämne-wal och min afsigt med blidare omdömme, är all min önskan wunnen.

§. 1.

At med Historiska berättelser gå långt tilbaka uti ålderdomen, och med nya färgor bestryka mögliga och bortgömda saker, skattas med skäl, så wäl för nyttigt, som artigt; Men at bygga sina berättelser på owissa gißningar och ogrundade sagor, har långosedan af alle wittre Häfda-tecknare med största skäl blifwit förkastadt.

Af kärlek för sin fosterjord åligger hwar och en, at på alt mögeligt sätt uplysa deß äldsta Historier; men at föredraga älder för wißhet, är at göra sig uti alt mindre trowärdig, insmyga hos läsaren en skälig mißtancka, om hela berättelsens wißhet, samt giöra den helt osmakelig. At orda litet och blifwa trodd är altså långt bätre, än at widlyftigt gissa, om det, som är owist, och blifwa hållen för en osannings-Man, som wil förmå andra at tro, det en qwick inbilning kunnat upspinna. Jag håller derföre rådeligit, at tiga med sådant, som kunde föras under namn af gissningar, och allenast, så mycket görligit är anföra det, som är ostridigt.

At en stor del, om ei hela Österbotn ock Finland, uti de äldsta tider af Lappar blifwit bebodd, tyckes wara så mycket mera sanningen likmätigt, som, utom öfwerenskommelsen emellan Lapska ock Finska språket nästan alla häfda Tecknare äro härutinnan enige; Men om dessa första inbyggare warit öfwerlef-

wor

wor af de 10 fångna Israels släckter, eller ei, och om de giordt allenast en, eller flere flytningar, lemnas til andras utredande; Om här förr Lapparnas ankomst bodt Jättar, eller om de warit et släckte med dem, det är, och blifwer en så owiß sak, som det är onekeligit, at Norden ännu bär många wedermälen af Lapparnas fordna wistande på dessa orter; Ty så wäl Swerige, som Finland öfwerflöda af Sochnar, byar och gårdar, som bära namn af Lapparna, samt berättelser, om deras lefnadssätt; Ja på de ställen, som gräntza närmast til Lappmarcken finnas ännu lemningar af deras kojor, eller så kallade Kåtar. Jag tror mig altså hafwa fog at påstå, det de äldsta Inbyggarena i Gamle Carleby, äfwen warit Lappar, hwilcka, efterwerlden til betyg, om sina fordna hemwisten tyckes lemnat här, bland annat, namn åt Renön af sina Renar, och Trullön af den fordom hos dem bekanta trulldom; Men på hwad tid wåra Lappar ifrån hwar och en ort, antingen bortflyttadt närmare mot den nu så kallade Lappmarcken, eller och ändrat sin hushållning, synes wara något swårare at utreda. Så mycket wet man, at ännu för 400 år tilbaka hafwa inbyggarena uti Österbotn, och de derom-kring liggande orter, warit uti sin hushållning föga skilde ifrån wåra Lappar; Ty af Kung MAGNI d. 2:dras, eller SMEKS Förordning, om Prästerättigheternas utgörande af år 1335 kan inhämtas, at de förnämsta näringar ännu då för tiden warit Jagt (a) Fiskerier (b) och Boskaps-skiötzel (c)

(a) Som de fordom wid sitt diurfänge ei wiste nytia krut och bössor, så är klart, at de måst bruka, dels fällor och andra dylika giller, i synnerhet til de större diurs gripande, dels ock bågar med järn, eller Trä-ryggar, sådane, som de ännu uti de Norr belägnaste orter af Österbotn betiena sig utaf, wid smärre diurs jagt. Af sådane bågar hafwer sedan det ordet Bågeman, eller Bågeskytt på Finska Jousi eller Jousi mies fått sitt första urqwäde; Derföre heter än i dag hos en stor del Finnar: Tulla Jouselle, eller Jousi lukun, räcknas bland Bågemän, hwilcket sker, då de blifwa mannade, eller manwuxne, och på egen hand kunna föra en båga.

(b) På hwad sätt, och med hurudanna bragder fiskerierna denne tiden blif-
wit idkade kan wäl ei med säkerhet sägas; Dock måtte de i anseende, så
wäl til de här ännu befindteliga fiskrika insidar och strömmar, som ock
det så nära liggande fiskrika hafwet warit ganska ymnoge.
(c) Tama Renar, som nästan äro alla Lappars följeslagare, måste
de mycket brukat, så wäl at sielfwe åka, som at framskaffa sina kiörslor med,
dock lära de, som troligast synes, ei nytiat deras miölck til sin föda; eme-
dan det uti hela den näst gränsande Österbottns, eller Kimi Lappmarck,
ei heller är i bruk.
Fast nu för tiden på dessa orter ei särdeles myckenhet af renmåsa
finnes, så har den likwäl förmodeligen warit här så ymnig, som någonsin i
Lappmarcken, innan jorden på annat sätt blifwit förändrad; Dock finnes
här på många ställen Renmåsa i största ymnoghet.

§. 2.

GAmle Carleby Sochen är belägen uti Österbotns Höf-
dingedömes Norra, eller Uhleåborgs Låhns södra del,
ligger wid Östra stranden af Sinus Botnicus, eller Norr-
Bottn, gräntsar i Norr til Kelwjå Sochn, i Öster til Saari-
jerfwi och Vitasaari Sochnar i Tawastland, i Söder uppe i
landet til Katan af Pedersöre, men närmare wid siöstranden til
Cronoby Sochnar, och i Wäster til Norrbotten; är 2 mil bred,
från Norr till Söder, men 14 mil lång från Öster til Wäster.
Landet fördelas uti Stad och Sochn, hwarföre och denna
min beskrifning delar sig uti 2:ne grenar. Sochnen delas uti
Moder-Kyrckolänet, som ligger närmast wed stranden, Neder-
wetil Capel-giäld, som ligger ifrån Moderkyrckian i Öster, och
Öfwerwetil Capel-giäld, som ligger ännu högre upp åt landet,
åfwen i Öster. Moder-kyrckolänet åter kan beqwämligen delas i
Öjar och Fasta landet: Dock höra de flästa öjar, som bebos ei
widare under Gamle Carleby, än hwad Prästerskap angår, men i
Civila mål under Cronoby Sochn. År 1608 blefwo dessa öjar,
som i

som i synnerhet bestå af 2:ne stora, Långön och Knifsön, Crono-
by Sochen aldeles tillagde, men 1617 blef af Glorwyrdigste i
åminnelse Kong GUST. ADOLPH förordnat, at de, hwad
Präster och Kyrcka angår, skola hålla sig til Gamle Carleby,
med 40 marckers plickt för den, som derå klandra skulle. Utom desse
öjar märckes här, Renön, som ligger från Staden i Nordwäst
2 mil. Trullön, som är belägen 1½ mil från Staden, mäst i
samma wäderstreck, och Tanckar, som ligger i Sudwäst 3 mil
från Staden, utan för hwilcka, i synnerhet Renön och Tanckar,
sommartiden idkas strömmings fiske. (a) Några små skär och
klippor finnas här och, dem jag ei häller nödigt at upnämna.

(a) Jämför Herr Kyrkioherdens Mathesii wackra Diss. Geographica
de Ostrobottnia, pag. 70.

§. 3.

ÅR 1620 den 7. September. blefwo af Glorw. Kong.
GUSTAV ADOLPH Gamle Carleby Stads privi-
legier utgifne och underskrefne, hwaraf den efter ortens
förra namn blef Carleby, men för skilnad från Ny-Carleby, som
blef samma tid anlagd, Gamle Carleby kallad; samt undfick
til wapn en liggande tiäru-tunna, på hwilcken, så genom
båda botnarna, som sprundet en starck låga utslår; (a) utan
twifwel, at dermed beteckna den ymnoghet Tiära, som det om-
kring-liggande landet, til Stadens handels wara kunde förytra,
derföre och denna Stad är känd för en starck Tiäru-handel (b)
Staden anlades ¼ mil Norr om Carleby Sochne Kyrc-
ka, på södra sidan om en, den tiden segelbar wik, förr Kocko-
lahti, sedermera Kyrcko-fiärden, men nu Gamle Carleby
Stads sund, kallad. Wid Stadens anläggande war denna
wik, eller detta sund så diupt, at de första Stadsens inbyggare
kunde segla från sin egen strand, til och ifrån Stockholm, eller
Åbo

Åbo, med fullastade fartyg, utan den ringaste swårighet, hwarföre ock Herr TunEld, uti sin Geogr. (c) tillägger denna Stad en god hamn, skönt den nu brukliga, som ligger $\frac{1}{4}$ mil från Staden, ei utan största åfwentyr, så wäl för skiullöshet, som för grundt watn kan nyttjas.

Kistiranda by, som bestod af 12. hemman, 8 $\frac{2}{3}$ mantal, samt **Qwikant** eller rättare **Kuivakanta by**, bestående af 2 hemman, 2 mantal, med deras ägor blefwo til Stadens utrymme anslagne; Men år 1693. blefwo dessa sednare nämde 2 hemman, som oafbyste, Staden ifråntagne, och Roteringen underlagde.

Alla dessa 14. hemman, som först blefwo Staden underlagde, woro **Skatte**, eller åboernas **Börde**, för hwilken orsak blifwit försäkrat, at de af Bördeäganderna skulle til Kronan inlösas; Men som det ännu ei skedt, så hafwa ägorne, som Börde jord blifwit sålde och kiöpte; Dock, at enligit Stadsens Privilegier, ingen på landet boende får äga, eller nytia Stadsens jord.

De första Stadsens inbyggare blefwo berörde hemman åboende Bönder, hwilcka flyttade sig til den för Staden utsedda platsen, ock begynte derstädes idka Stads-Manna näringar, så långt deras insicht medgaf, som woro wane, at föda sig med Landt-manna slögder.

Til Stadsens enskildta fiskewattn blefwo **Bredwiken**, **Engeskärden** och **Koustarwiken** fridlyste; Utom deß fingo Stadsboerna frihet, at på **Callakari**, der allmänt fiske är, **Tanckar**- ock **Trullöö**-grunden fiska strömming.

Til Stadsens handels utrymme anslogs **Pyhäjoki**, **Calajoki**, **Lohteå**, **Carleby** (hwar-under **Kelwiå** och den tiden hörde) samt **Cronoby** sochnar, så at ingen annan Stad uti dem handla finge; Bönderna uti dessa sochnar blef strängeligen förbudit, at segla med sina waror til andra orter, och Fogdarna betagit, at efter wanligheten handla med Bönderna, Stadsboerna til nakdel.

För sit handels utrymme blef Staden pålagd, at utgiöra 10. stycken **Ryße-skyttar**, eller **Båtsmän**, men år 1683. kom Staden

Staden öfwerens med Kongl. Amiralitetet i CarlsCrona, at i stället för Karlars skaffande årligen, uti Freds-tider til Amiralitetet betala 550, men uti Krigstider 1100 Daler Koppar:mt.

Carleby Sochne Kyrcka skulle, så Stads, som Sochneboerne samfält få nyttia.

På det handtwärck och handaslögder skulle desto bättre få rota sig och winna burskap, uti denna nya Stad, blef dem til fördel, som här handtwärck idka wille, förbudit, det någon handtwärckare, närmare än 4 mil från Staden, skulle få sig nedsättia och handtwärck bruka.

Stadsens inwånare skulle få besöka fria Marcknader, sin handel efter ordinantierne inrätta och regulera.

År 1660 blef Borgerskapet frihet lemnat, at wid Staden, och 1743 at uti **Calajocki** anlägga Beckbränneri.

1668 Lemnades Staden tilstånd at få nyttia Böndernas skog til wed-hygge, hwaremot Bönderna skulle få fiska i Stadsens enskilte fiske-watn, hwilcket 1672 blef ytterligare stadfästadt.

Då Staden först anlades, stod Norra Tullhuset mitt uti det nu så kallade Stadsens sund; emedan Bönderna, som sin tiära och öfrige afwel, om winteren släpade til Tiäruholmen, $1\frac{1}{2}$ mil från Staden belägen, nedförde om sommaren, då fartygen lastades, samma waror genom dettta sund; men sedan sundet blef upgrundat, och denna wäg för Bönderna obrukbar, flyttades Tullhuset på Norra sidan om sundet, med jordägandens tilstånd. Ja upgrundningen har i detta sund, på en kort tid så tiltagit, at der icke för lång tid sedan största fartyg legat uti tilräckeligit watten öfwer wintern, finnes nu knapt en watn droppe, när flod-watnet utfaller. Siö-Tullen stod och förr på **Purokari**, men är uti nyligare tider flyttad på **Röwar**-skäret. Nu äro i Staden 4 Tullar. Södra, der Landswägen, som sträcker sig efter hela Österbotniska stranden, kommer söder ifrån in i Staden. Norra, der samma åter går ut ifrån Staden, Norr åt. Fä- eller Qwarn-Tullen, derigenom wägen går ut åt Stadsens

sens Mullbete och qwarnar, Samt Siö-Tullen, derigenom all siöfart til Staden sker. Tullhusen och Staqvertet underhålles af Tull Societeten allena, emedan Staden ingen del hafwer uti Accisen, dock höra Tullportarna Staden til.

År 1643 giorde Stadsboarne första gången ansökning, at få bygga sig en egen Kyrcka, men emedan då warande Kyrcoherden Eric Nicolai Galle det wille hindra, nödgades Staden lemna all sin köpta Kyrckoskrud uti Sochnekyrckan, samt ingå andra wilkor, då äntetigen Konung CARL GUSTAVS sluteliga utslag föll den 31. Julii 1654, hwaruti deras begäran bewiljades. Arbetet på Kyrckan gick härpå för sig med så starck drift, at den innom ett år war färdig.

År 1752, då wårt Finland hade den oskattbara lyckan, at innom sina gränsor en tid hysa wår nu Aller Nådigste Regerande Konung, wederfors åfwen Gamle Carleby den höga nåd, at få se denne Nordens Skydds-Herre innom sina portar från den 20. Julii Kl. 11. efter Middagen, til den 21. af samma Månad Kl. 7. för Middagen.

(a) Se Herr Kyrkioherdens Mathesii Diss. de Ostrobotnia,
(b) TunElds Geographie pag. 356.
(c) Ejusd. Geograph. l. c.

§. 4.

Finnarna hafwa uti alla tider warit sin Konung och sit Fäderneslands så trogna, at alla de olyckor, som kunnat pröfwa deras ståndachtighet, ei förmått bewecka dem til affall. De förskräckeligaste Marter och pinsammaste dödar hafwa aldrig kunnat te sig i så faselig hamn, at icke falskhet och otro emot Öfwerheten altid synts dem långt ohyggeligare. Et beröm, som Finnarna af ålder med fog tilkommit. Uti Fäderneslandets almänna olyckor, har detta Land ofta fåt kännas

nas wid den drygaste delen; och lärer jag träffa temmeligen rät, om jag sätter wåra olyckeliga Krig, jemte wår grannes otidiga grymhet, som de förnämsta hinder, för wår Finska hushålning. Bewis här på behöfwer jag ei söka annorstädes, än uti denna Gamle Carleby Stad, hwilcket och egenteligen hör til mit ämne.

Hwar eftertänckfam lärer nog finna sig här uti, af det jag uti följande wil omorda, denna Stads öden, alt ifrån des grundnings-tid. Wäl har Gamle Carleby Stad af enskilta olyckor mycket lidit, men dock hafwa de almenna och ypligen nämda warit de känbaraste. Staden är ej stort öfwer 130 år gammal, men har dock på så liten tid warit, ei ett, utan flere swåra öden underkastad. Knapt hafwa des innewånare börjat sin hushålning, förrän et oblidt öde deras anslag afskurit.

År 1664 blef alt det, som på 44 år kunnat af de nyboade inwånare byggas och samlas, genom wådeld förstört och i aska lagt. Ei mera än Kyrckan och några der omkringstående hus blefwo skonade.

Här afbran den spåda telning, som til det omkring liggande Landets båtnad började upgå. Här stannade alla anläggningar och uträkningar, som syftade på des upkomst; och några nåfwar fulla med aska war endaste winningen af all anlagd flit. At på denna aska bygga en ny Stad blef nu inbyggarenas första omsorg.

Staden war förr oordenteligen och oregelbundit bygd, men nu blef all oordning rättad. På då warande Landshöfdingens i Österbotn Herr DIDRICH WRANGELS befalning indeltes Staden uti 20. quarter, af hwilcka hwart och et innehölt 10 tomter, eller gårdsrum, som alla woro 35 al. breda, och 55 långa; 4 sådana quarter giöra Stadens bredd, och 5 längden; 5 gator äro längs med, och 5 twärs öfwer den samma, hwardera 20 al. breda. Så at Staden är 200 tomter stor; men,

 som

som til **Rådhus, Ryßbodar, malare-hus** och **torg** ätgår 3 tomter, samt til Kyrcka och Kyrckogård, **Scholan** och des gård, jemte gatan, som är emellan dem båda 8 tomter, så äro ei flera, än 189 öfriga, som bebos.

Mot slutet af detta åra-hundrade, då detta sår började låkas, skadan glömmas och hushålningen å nyo rotas måste Staden, jemte det omliggande landet åren 1695-96 och-97 erfara swårigheten af nästan ohörde oår och mißwäxt, som förordsakades af kölden, i synnerhet de 2 första åren, hwilcken all åker-grödan förraskade, men det 3dje och sidsta mäst af brist på utsäde; hwaraf och dessa åren af alla **Finnar** kallas än i dag **Kolmet isot halla-** eller **kato-wuodet**, på Swänska **de tre stora mißwäxt åren**, från hwilken tid de lika som börjat en ny tideräkning, eller *Epocha*. De 2 första årens mißwäxt war ei ännu i stånd, at afhända mångens lif, emedan de förra årens besparning til en del förslog, dock kunde den ohälsosamma och ofta onaturliga födan, som nöden ändock twang mången at förtära, ei annat, än tilskynda döden. De som ändteligen öfwer-lefde dessa första åren, måste dock, en stor del, följande året af hunger bort tyna.

Uti denna Stad dogo det första året 56, det andra 57, men det tredje 234 personer. En nog dryg utgift för en så liten fläck.

Mången nödgades då med hela sitt hushåld lemna sit hemwist, at söka på andra orter rädda sit och de sinas lif, men emedan ingen tilgång war i hela Landet, måste magans knot med tårar tålas. Hela landet war så utarmat, at folck låg hopetals på gator och wägar, som så länge saknat födan, at de den ei mera behöfde. Barnen, som efter wanligheten af sina föräldrar begärade mat, fingo ofta det tåre-blandade swar; **här finnes intet**. Ofta kalnade barnet på sin Moders arm, och ofta låg et spädt barn på en stelnad moders bröst. Fadren såg sin Son, Son sin Fader af hunger bort segna,

spåendes sig samma öde, utan at den ena kunde hielpa den andra. Den ofruchtsamma jorden fick gömma de utswultna kropparna, och den oblida luften war upfyld och fuchtad af de hungrades tårar och sukningar. Staden war altså, dels genom så mångas död, dels genom de hopetals utflyttade hushål, som all sin ägendom til sit lifs räddning, på främmande orter utkostat; dels och genom den dyra födans förskaffande för dem, som ännu qwarre woro, så utarmad, at den war föga bätre än öde.

Näppligen woro 13 år derefter förflutne, innan en swår pest år 1710 sig här i landet inritade, som ei utan en dryg känning för denna Stad aflopp. Denna swåra gäst flyttade i hast så många til ewigheten, at liken ei kunde uti den wanliga Kyrckogården begrafwas, utan måste man, utom Stadens **Få-** eller **Quarn-tul** utse en plats, som med wederbörandes tilstånd blef inwigd, af då warande Probsten och Kyrckoherden, Herr Mag. Jacob Falander, til pest-likens begrafning, samt med stenmur omgifwen; Hwaraf den än i dag kallas pest-**Kyrckogården**. Detta år dödde uti **Gamle Carleby Stad**, närmare 100 personer.

Efter det bekanta **Kyrå-**slaget år 1714. började de krigslågor, som denna tid nog länge brunnit, och lyst öfwer hela Norden, närmare nalkas denna ort.

Då blefwo efter befalning, af de hemma warande uti *Februarii* månad alla Stadsens Fartyg och Siö-bodar, med det uti dem war, nemligen Salt, Lifs förnödenheter och Krigsredskaper upbrände. Swårt förebod til det påföljande.

Samma år uti *September* Månad kommo *Cosakerne* första gången til denna Stad, hwilckas framfart war mera än omenniskligt. Alt, i synnerhet mankön, som de öfwerkommo, slogs i hiäl. Blott at blifwa sedd af dem, war et bråt, som kostade lifwet. Oskyldigt blod, och döda kroppar sågs allestådes på gatorna.

En Rytmästare af Åbo Läns *Cavallerie*, *Stigman* benämnd,
som stod wid stora Kauko-bron ½ mil norr om Staden,
den at upbränna, och således förhindra fiendens framkomst,
ryckte med sit manskap, under påstående mördande til Staden;
men när *Cosakerne* sågo honom ankomma, upkastade de ett
stifte af Stadsens bro, så at Rytmästaren måste taga wägen
omkring wiken, under hwilcken tid *Cosakerne* skyndade sig bort
från Staden, så at Rytmästaren sielf, som först hant fram,
ei fick i hiälslå flera än en, och såra 2:ne af dem. Efter
så nesligit ryggande, woro de allenast en weka borta, innan de
med fördublad grymhet återkommo. De dråpo ei allenast alt,
det de öfwerkommo, så i Staden, som på Landet, utan pi-
skade, brände, och på alt uptänckeligit mordiskt sät pinade til döds.
Alla, i synnerhet piltebarn, som wid lif lemnades, bort-
släpades i slafweri til fienda land. Alla Kreatur bortfördes och
ihiälslogos; med ett ord denna ort, jemte hela Finland, utstod
alla de swårigheter, som eld och swärd, i en mordisk fiendes
hand kunna åstadkomma, til ett Lands ödeläggande. En med-
fart, som af en eftertäncksam ei utan rysning kan påtänckas.
Hiertat må brista, och ögonen smälta i tårar, när wåra Fin-
nar, med bestörtning omtala de tider. Ännu dånger hiertat i
bröstet, på dem, som warit åsyna witnen af detta härjande,
när de det i hogkomma. Många af dem, som halfdöda und-
sluppit detta grymhets owäder, kunna ei, utan tårar omtala
de tider. Deras Föräldrar, Hustror, Barn, m. m. blefwo
mördade, hängde och lefwande upbrände. Inga böner
woro så bewekliga, som kunde förmå Fienden, at skona det
minsta degiande barn, utan de blefwo i waggan, med spiut
genomrände, på störar uphängde, och mot knutarne sönderslag-
ne. Flera bära ännu på sin kropp märcken efter fiendens mor-
diska slag, och med sin siukliga kropp bekräfta sanningen af alt
detta.

Fienden som upslagit sit läger på Stadsens åkrar, in-
qwarterade

qwarterade sina hästar, uti de förnämsta husen i Staden och på Landet; de smärre husen blefwo, dels som wed upbrände, dels utsläpade til lägret.

När dessa jämmerfulla lågor, efter 7 år ändteligen slocknade, och den kära freden åter i lugn och stilhet bragte et så mycket förhärjat och skingrat folck, war denna Stads utseende mera än ömkeligit.

Få hus, det ena här, det andra där stodo taklösa och sönderrefna, på den plats der Staden skulle wara. Näppligen fans här någon inbyggare; Ty Borgerskapet hade så många som slippa kunde bortflytt, och de, som nödgades qware blifwa, hade på wåld- och pinsamt sätt blifwit slagtade. Det Borgerskapet, som begifwit sig på flyckten, hade til en del, i synnerhet af det ringare, stadnat, dels wid några näringar i Swerige, dels och genom wärfningar kommit i Krigstienst. Men de få, som öfrige woro, hade til sit uppehälle måst utlagt alt det de på flyckten med sig taga kunde.

De som altså nu skulle börjå uppbygga den ödelagda Staden, på des förra med innewånarenas blod beständckta aska, woro af så många olyckor utarmade, och nödgades doch utom sina egna hus kosta på de almänna bygnaderna, neml. Råd- Wåg- Malare- och Tull-husen, m. m. Handelen, nästan deras enda näring, war nu föga, eller alsingen.

I hela Finland war då intet Landtbruk, och inga slögder idkades. Städer och byar woro upbrände, röken stod ännu nästan up under himmelen; man hörde ei annat än ömkelig klagan; diupa suckningar upfylte ännu skogarna, och de menniskior, som undsluppit fiendens mordiska händer, och sökt sin säkerhet i ödemarcker, der de bland wildiur trodde sig wara säkrare än i sina hemwist, började nu småningom at framkrypa, men hade intet, hwarmed de på askan af sin förra möda skulle bo sätta; emedan åkrarna woro i linda, ängarna skogwuxna, hästarna til döds körda, all boskap slagtad och upfräten. Ja hela Finland

liknade

liknade mera en förbränd öken, än ett bebodt land.

Huru indräcktig handelen då kunde wara för wåra Stads-boar, behöfwer jag ei mera omorda.

Et och Tiugu år fick Borgerskapet sedan obehindradt bygga och i stånd sätta det, som förstört war, då åter en ny olycka år 1742 den 4 Julii en stor del af deras arbete, genom en frätande wådeld til rök och aska förbytte: och så wida de bäst-bygde och förnämste husen wedtogos, kan skadan räknas til half-wa Staden.

Samma år mot hösten hitkommo Ryska Husarer, samt sedermera, uti Junii månad Cosaqwer och Calmucker, hwilka fientliga folckslag denna ort, med lika dryg känning, som det öfriga Landet måste sig underkasta. Minnet af deras upförande uti Landet är ännu hos oß alla så färskt, at det ei behöfwer förnyas.

Utom alla dessa swåra öden har watnet ei heller underlåtit at flere gångor, på sit sätt, genom Siöskadar stöta på denne Stads grundwalar, af hwilcka enskilta haft nog swåra känningar. År 1750 om sommaren omkommo 15 personer, en del af Stadsens förnämsta inwånarne på en båt. Flera dylika beklagliga händelser går jag förbi: Jag har allenast nämt de swårigheter, som warit för hela Staden måst känbara.

Den som med eftertancka anser dessa swåra och täta olyckor, må ei undra, at denna Stads wälstånd är ännu allenast en teckning, den man under blidare öden snart wäntar i blomma.

§. 5.

Gamble Carleby Stad N:o 72. Efter ordningen wid Riksdagarne, Är ännu belägen på samma ställe, der den först anlades, Fast icke på någon högd, dock på torr och sundt rum, i anseende, så wäl til den nära liggande

de saltsiön, utan några skogwuxna skär, som ock de på lands-sidan belägne öpna fält, som befrämja luftens ei mindre sucklan obehindrade rörelse.

På Norra sidan omgifwes Staden af det ofwannämbde Stads-sundet, öfwer hwilcket, den så kallade Stadsens-bro, ligger; men på de öfrige ställen af åkrar, ängar, hagar och slätter, som göra des läge liuft och ganska behageligt. Naturen har ei eftersatt, at här inrätta det, som meniskliga ögat kan förlusta. Wil man på gröna ängar och blomsterrika parcker se naturens fägring, så har man söder om Staden det artigaste tilfälle. Wil man förnöja ögat med åskådandet af gröna och skuggerika fält, hwilcka skifta färg och skugga mot et i sinå böljor flytande och sorlande watn, så är wid Stadsens Sund det lifligaste mönster och aftag af sådana lustbarheter. På Stadsens åkrar kan man se naturens wärkstad, samt med hwad flit, ifwer och konst den arbetar på wårt uppehälle. På wästra sidan om Staden är en utsigt, som wisar hwarje afton, huru solen med all sin pragt tyckes uti willa hafwets böljor sig nedbädda. Ja man kunde föreställa sig detta stora lius af hafsens brusande wågor aldeles blifwa utsläckt. Här tyckes man se hafwet med skyn, de jordiska med de öfwerjordiska watnen förenade, och om wintern hafsisen, med molnerna wara sammanfrusna; med ett ord; här finnes ymnogt förråd på naturens mästarstycken, och artiga omskiften, som kunna mätta menniskliga ögats lystnad.

Till Stadsens prydnad bidrager ei ringa de *Publiqve* byggnader, nemligen **Kyrckan, Klockstapeln,** *Schol*- och *Synodal* bygnaden, samt **Rådhuset.**

Kyrckan, som är af träd, står nästan midt uti Staden, och är bygd, som i 3:dje §. sagt är, åren 1654, och 55, samt altså snart 100 år gammal. År 1695 och 96 blef den med 2:ne kors utwidgad, emedan den annars war förträng, och är nu en rätt kors-Kyrcka, har uti ändan af wästra korßet et spitsigt torn, der dock intet rum är för Klockor, hwilcket, så wäl,

wäl, som hela Kyrckan är med spån-tak, samt wäggarne med brädslag försedda. Genom många och stora fönster, som insläppa dagen, är Kyrckan innan til nog lius, samt för öfrigt på åtskilligt sätt wäl zirad.

Jag wil uti följande omorda, så wäl de förnämsta prydnader, som de märckeligaste *inscriptioner*, eller påskrifter, som uti de *publiqve* husen på åtskillige ställen finnas; men som jag wet, at en del af mina läsare anse sådant för onödigheter och fåfänga, så wil jag förut erhindra, at de, om mitt arbete för öfrigit af dem blir genom ögnat, med tolamod och benägenhet kasta ögnen öfwer de rader, som handla om sådane i deras tycke onödiga saker, och låta således mitt tycke wara oklandrat; hwaruti jag dock hoppas giöra, hälst någon läsare til nöijes: (*a*).

I hörnet emellan östra och norra korßet i Kyrckan står en wälprydd Prediko-stol, som år 1657 först är bygd, men år 1739 senast målad och har denne påskrift:

Simon Fant. *Magdalena Erichs* dotter.

Jer. 22. v. 29. O Land! Land! Land! hör Herrans ord.
Joh. 13. v. 17 Om j det weten, salige ären j, om j det giören.

Åren 1695- och -96. blef här det första *Orgel*-wärcket bygt, men under förra fiendtligheten, jemte mångt annat förstördt. år 1737- och 38. bygdes här åter et nytt och rätt wackert *Orgel*-wärck, bestående af 21. stämmor i *Manual*-wärcket, *Positivet* och *Pedalen*, 1 *Tremulant*, 3 *Sperventilier*, 2 *Simmel* stiernor och 8 stycken små Klockor, är wärderat til 18000. Dal. K:mt, utom målningen, År 1748. blef det af Herr *Ol. Hedlund* omlagat, samt stämman *quintadena* ändrad til *Bourdun*, för 1100 Dal. K:mt. Detta sköna wärck står på läcktaren i wästra korßet, på hwilcken står skrifwit:

Gudi til ära hafwer Handels-Mannen Herr *Christopher Carlbom*, med sin k. Maka *Madame Anna Warg*, på egen bekostnad låtit måla och Zira detta *orgel*-wärck år 1738.

På bielcken fram för läcktaren: År 1738. Under Hans Kongl. Maj:ts, Wår Allernådigste Konungs och Herres FRIEDRIC den förstas milda Regering är orgel-wärcket här i Stads Kyrckan förfärdigat, nytt golf i Kyrckan inlagt, samt *Sacristian* förbätrad; Tå förtiden warande Landshöfdinge, Högwälborne Herr Grefwen CARL FRÖLICH; Biskop öfwer Åbo Stift, Högwördige Herr JONAS FAHLENIUS; Kyrckoherden Herr Mag. Carl Gust. Werander; Borg-Måstare Herr Erland Norén, och Kyrckiowärd Rådman Herr *Sigfrid Brumerus*.

Uti denna Kyrcka finnes ock 5 wackra lius Cronor, af meßing, med följande påskrifter. På Kronan framför Altaret:
Olof Wendelius. Anna Herman. Lars Brenner. Maria Herman.

På Kronan wid första bänckarne:
P. M. S K. C. M. S K. A M. S. Svendlin. J. C. S. H. Matts Person Kiemmer. Anna Jöns dotter. *Anno* 1679.

På 3:dje Kronan i *Choret*:
Jacob Carlbom. Mathias Mathesius. Maria Carlbom.

På Kronan framför *Orgel*-Läcktaren:
Joh. J. Præst. Erasmus L. Biörckman. A:o 1688. d. 17 *Febr.*

På stora Kronan mitt uti Kyrckan:
Anno 1688. den 11 *Nov. Joh. Simonson Riska. Elisabet Anders* dotter *Myrich. Dainel Bockmöller. Magartha Myrich. Joh. Johs. Præst. Erasmus Biörckman. Britha Joh.* d:tr Präst. Råd och Handels-Mans Sal. *Joh. Erich s.* Prästs och hans Hustru *Lisa Mats* dotter *Tasts* åminnelse af arfwingarna gifwen. Handels-Mannen Sal. *Anders Philip s. Myrichs* och hans Hustru Sal. *Clara Matts* dotter *Tasts* åminnelse, gifwen af arfwingarne.

Utom alt detta är Kyrckan innan til öfwer alt målad och wäggarne med wackra Krantzar utzirad, uti hwilka lämpeliga språk äro skrefne: allenast de bäst träffade wil jag anföra.

Öfwer dören til *Sacristian*, som är norr om östra korset;

Zach. 6: v. 8. Sij de som norr-åt draga, låta min anda hwilas i Nordlandena.

På södra sidan om Altaret. 1 *Cor.* 10. v. 16.

Thet brödet, som wi bryte, är icke. m. m.

På norra sidan. 1 *Cor.* 10. v. 16.

Wälsignelsens kalck (winet). m. m.

På pelaren emot Predikstolen: *Es.* 1. v. 5.

Hela hufwudet är kranckt, hela hiertat är försmägtadt.

Hwaremot sedan andra språk swara.

J förstugan öfwer Präst dören:

Låt min gång wiß wara i tino orde.

J förstugan til södra korßet: *Psalm.* 119. v. 35.

För mig in på tina buds stig, ty jag hafwer lust dertil.

J Torn förstugan:

Kom här in du Herrans wälsignade, hwi står du här ute.

J förstugan til norra korßet:

Psalm. 119. v. 29.

Wänd ifrån mig den falska wägen och un mig din lag.

Flere sådana wackra språk wil jag utelemna för korthetens skull.

Öfwer Präst-dören i Kyrckan står:

För jämlikhetens skull är *Chorets* nedre del öfwerstruken och hwit målad uppå Rådmannens Herr *Jacob Falanders* och des K. Makas *Madame Sophia Freitags* bekostnad år 1739.

Öfwer dören uti södra korßet:

Gudi til åra och detta Herrans hus til prydnad hafwer Sal. Borgmästarens, i Lifstiden Ädel och Högachtad Herr *Joh. Westrings* efterlemnade Encke-fru Dygdädle Fru *Anna Westring* låtit denne södra delen af Kyrckan måla och zira år 1739.

På bielkan fram uti Kyrckan står på ena sidan:

År 1620. är Staden Gamle Carleby af högst prisselig

selig i åminnelse Konung GUSTAV ADOLPH den andra och store *funderad* och med härliga *Privilegier beneficerad*, men blef i aska lagd År 1664, förutan Kyrckan och några gårdar om henne.

Psalm. 84. Huru liuflige äro tina boningar Herre Zebaoth, min siäl längtar och trängtar efter tina gårdar.

På andra sidan

Under den Stormägtiga Herren, Konung CARL GUSTAVS Glorwördigst i åminnelse regemente, blef Kyrckan i Staden först *funderad* och med wäggar och tak först upbygd *Anno* 1655. På detta året tilträdde *D:ns Ericus Mathiæ Falander, Pastoren*, och Sal. afsomnade den 25. *December* 1692.

Kyrckans öfrige skrud består af följande styckern:

En Altar dyna med på skrift *E. S. D. R. Anno* 1736.

Et Altar kläde af fint Sammet med påsydda bokstäfwer: *J. H. S. D. J. S. A. M. J. D. C.* som säges wara förärt af Sal. Rådman *Dan. Abla.* och deß Käraste *Marg. Carlbom.*

En Silfwer-kanna af 134¾ Lods wigt, hwaruppå står: *Johan Hebert Enqvist*, Jhre Köngl. Maj:ts Zu Sweden Wohl bestälte Oberster-*Leutenant*, unter daß Österbotniske *Regement*, nebst seiner liber Fraun *Anna Juliana* von *Richtern*, habe diese Kanne Zu Gottes Ehre Kirchen in Gamle Carleby verehret. *Anno* 1683.

En Kostbar Hååf på hwilcken står *Martin Polviander, Margaretha Carlbom.*

En förgyld Silfwer Kalck och *Patén* af 65. Lods wigt, samt en Kalckduk, hwar uppå är sydt, *Carolus Johan Forsman. Adelgunda Rosenberg.* Gamle Carleby Stad *Anno* 1699.

Klockstapeln står brede wid Kyrckan uti sielfwa Kyrckoplanket, är bygd på det här i orten brukeliga sättet med spåntak och flagga. Uti denna bygnad finnes, utom 3 wälliudande Klockor, ett Urwärck, som så wäl med slag, som wisare tecknar tidens lopp.

Klockorna äro af följande beskaffenhet:

Stora Klockan wäger 10 Skeppund. 10 Lißp. 10 M:kr. Kostar 5162 Dal. 16. öre K:mt. På samma Klocka är skrifwit: *Gloria in excelsis Deo. Me fecit Holmiæ Gerhardt Mejier.*

Mitt på Klockan på norra sidan:

Under Den Stormächtigste Konung CARL XII tes 8:de *Regements* år, är denna Gamle Carleby Stads Klocka omguten, med största delen af Borgerskapets bekostnad. år 1705. *Pastor* och Probst. *Mag. Jacob Falander.* Borgmästare *Johan Forssman.*

På södra sidan:

At minna hiertat på, med bön sin Gud åkalla,
At sammanropa hielp, när eld will öfwerfalla,
At båda det en själ, från kroppen tags til Gud,
At Lik i Jorden göms, det tecknas med mitt liud.

På nedersta kanten:

Jag ropar öfwer berg, ängar och dalar,
Kommer hit hörer hwad Herren Gud talar.

Den andra, eller medlersta Klockan wäger 3 Skeppund. 8. Lißp., 17 M:kr. Kostar 1727. Dal. 8. öre och hafwer följande påskrifter:

På öfra kanten:

Gloria in excelsis Deo, et in terra pax, hominibus bona voluntas. Anno 1655.

På nedre kanten:

Psalm CL. Laudate Dominum in Cymbalis, in Cymbalis bene sonantibus. Holmiæ me fundebat Gerhard Mejier. 1655.

Den 3 dje eller minsta Klockan wäger 1 Skeppund 18 Lißp. 10. M:kr. Kostar 962 Dal. 16. öre och har desse *Inscriptioner.*

På norra sidan:

Feli-

Felicitas in regno Regi FRIDRICO 1:mo, *Pax Patriæ, Provinciæ, eiusqve Gubernatori Baroni* WILHELMO von ESSEN, *Ecclesiæ Præsuli Episcopo* D. LAURENTIO TAMMELIN, *Pastori Mag. Andreæ Kiemmer & Consuli Gamle Carlebyensi, Johanni Westring.*

På södra sidan.

Gloria in excelsis Deo. Priore ab hostibus erepta hac, pace restituta: fusa a Gerhardt Mejier, Holmiæ 1730.

Gudstiensten förrättes af samma Präster uti Stads, som i Sochne Kyrckan; nembl. Kyrckoherden. 2. *Capellaner* och *Adjuncto Ministerii*, som derjemte är *Pädagogus inferrior* uti Stadsens Schola.

Schol-gården ligger söder om Kyrckan, uti hwilcken åfwen *Rector Pädagogiæ* bor, och skiljes från Kyrcko-planckeet allenast med en gränd; här är, utom de til *Rectoris* tienst bygda rum, Schol-eller *Synodal*-byggnaden, som åren 1695. och-96 är bygd, bestående af *Synodal*- eller Präst-möts-Salen, Schol-Salen med en kammare, samt förstuga. Byggnaden är hög och ansenlig med dubbelt spåntak och flagga försedd. Här finnes och en Klocka, hwilcken förr warit hörande til det urwärck, som från Sochne-Kyrckan af Ryßarne år 1714. bortfogs, men år 1721 blef funnen uti deras läger på Stadsens åkrar, samt til Scholan kiöpt 1737, och efter hon war bråkt, omgöts 1750 med tilökning på tyngden; har denna påskrift:

Jag kallar barn at känna Gud,
At lära dygd och wisdoms Bud.

Kyrckoherde *Jacob Chydenius*, och Borg-Mästare *Erland Noreen.*

Synodal-Salen, hwaruti Österbotns Presterskaps *Synodal-disputationer*, merendels *ventileras* eller granskas, är innan til målad, har 2:ne *Cathedrer*, samt bänckar, och innanbyggnad, som ett *Academiskt* läro-hus.

Uti Schol-rummen underwises nu 18. stycken Piltar af

Rect.

Rector Pædagogiæ Herr *Mag. Eric Juvelius*, samt under *Pædagogen* och *Ministerii Adjuncten* Herr *Mag. Johan Tengström* måst uti Christendomen, skrifwandet och räknandet; dock blifwa lärlingar wid denna Schola, ibland äfwen längre handledda uti Bokwett; i synnerhet hafwer nu warande *Rectoren* lagt sig winning om, at få intrycka hos denna ungdom, så smak, som insigt uti *Historia Naturali*, besynnerligen *Botaniqven*, eller örta känningen.

Stadsens Rådhus står på norra sidan om torget, som år en prydelig byggnad och hafwer ett Zirligt torn, deruti en Klocka år, med hwilcken hwarje dag Klockan 4 om morgonen och Kl. 7 om aftonen, samt deß utom hwarje Rådstugu dag ringes. På denna Klocka står af *Psalm.* 260 i *Psalm*Boken hela den 14 werſen **Om något klagomål kommer för tig.** &c. samt, *fiat Justitia*, *si pereat mundus*. *Anno* 1724

Rummet der *Magistraten* har sitt säte, eller Råd-Salen är uti andra wåningen, et wäl prydt och målat rum, der åtskillige wackra minnes-språk, om rätwisan, finnes på wäggarne, dem jag nödgas ute-lemna.

Borgmästare uti thenna Stad hafwa warit följande:

1. *Eric Jönson.* blef Borgm. 1622. war en Bondeson ifrån Cronoby, har *studerat* och warit Banérs Lagläsare: Borgm. allenast i 2 år, och har Borgerskapet för deß hårdhet skull, uti då warande swår tid skutit om natten på honom genom fenstret med kula, i fången, som dock ej honom, eller hans hustru träffat, utan genom Felden, derföre han tagit afsked, och begifwit sig til fougde söder ut, som förmenes öfwer Lappo socken.

2. *Knut Hinderson.* blef Borgmästare 1625. född i Gamle Carleby på Sundhemmanet, har warit *student* och *auscultant* i Åbo. War Borgm. i 5 år, och dödde på förenämde hemman.

3. *Carl Jönson.* blef Borgmästare 1631. född i *Wasa*, har warit *studen.* och något äldrig wid hitkomsten. Borgm. i 6 år, och for sedan til *Wasa* för missämja med Borgerskapet.

4.

4. *Jacob Nielson.* blef Borgmästare 1638, tilförene Lagläsare i Finland, war Borgm. i 2 år, tog afsked och reste åter til Finland, för ringa inkomsters skull.

5. *Gabriel Liungson.* blef Borgmåstare 1641, född på förberörde Sundhemmanet i Gamle Carleby, war fört Banérs Lagläsare och här Borgmästare i 18 år, blef et år för sin död affatt för Borgerskagets owiljas skull.

6. *Gabriel Svart.* blef Borgmästare 1660, war Banérs fogde, men sedan Borgmästare i 7 år.

7. *Jöran Zadler.* blef Borgmästare 1668, tilförene Landshöfdingen Grasses *Secreterare*, war Borgmästare i 4 år, tog sielf afsked härifrån och blef sedan Borgmäst. i *Ulheå.*

8. *Andreas Mathesius.* Probstens son i Calajocki, war Borgmästare i 14 år, samt sedan Häradshöfdinge i Stor Safwolax och widare i Österbotns norra härad.

9. *Jacob Wilstadius.* blef Borgmåstare 1688, *Consulis* son i Wurnst, war Borgm. i 4 år, och blef här död.

10. *Carl Forsman.* blef Borgmästare 1693, tilförene *Cancellist* wid den *auctoriserade Estniska* Kongl. *Reductions Commissionen*, som och sedermera i *Stockholm*; war Borgmästare i 22 år, och dödde i *Stockholm* 1715.

11. *Johan Wæstring.* blef Borgmästare 1722, har *studerat* i *Upsala*, war först Rådman och *Notarius*, samt sedermera Borgmästare i 13 år, afgick här i Gamle Carleby med döden år 1735.

12. *Erland Norén.* Borgmåstare 1736; har *Studerat* i *Upsala*, war *Auditeur* wid Wästerbotns *Regemente*, tilträdde Borgmästar syßlan i *October* 1736, och lefwer ännu. (*b*).

Gamle Carleby Stads Stat och aflöningar, kan af följande inhämtas, som Herr *v. Auditeuren* och *Notarien*, *Martin Kiemmer*, mig gunstigt lemnat del af.

Gam-

Gamle Carleby Stads af-lönings Stat. Utgifwen af Glorwördigst i Åminnelse Konung CARL Den XI. den 8. *Julii* år 1698.

	Dal.	öre	S:mt.
Borgmästare - -	300:		
6: Rådmän a 30 dal.	180:		
Notarius - - -	90:		
Casseur - - - -	33:	10:	16.
Stads fogde tillika Fiscal	20:		
Wachtmästare - -	20:		
Stads tienare - -	10.		
Adjunctus minist. och Pädag. inferior. - -	66.		
Til publiqve Byggningar och Reparationer - -	80:		
Til Extraord. såsom papper, Bleck, påst p:gr. lius och wed m. m. - - -	20:		
Summa	819:	10:	16.

Til å andra sidan stående aflöning äro följande anslagne.
Gamla åker Taxan.
Nya Åker och Ängs Taxan.
Muhlebets pengar. Källare Frihet.
Källare Arrende. Handels genanten.
Nyßbodars hyra. Wäg penningar.
Stadsens del af sak-ören.
Burskaps penningar.
Tomt ören.
Torg och stånd penningar.
Tijonde penningen af dem, som Resignera sitt Burskap.

Rector Pædagogiæ är ei uptagen uti föregående Stat, skal dock niuta i aflöning af Cronan 20 Dal. Silf:mt, och en tredje-del af tionden i Staden, med dickne penningarne af Gamle Carleby Stad och Sochn.

Sedermera af Stadsens Borgerskap bewiljad Stat.

	Dal. S:mt.
Organist - - - - -	120.
Stads Fältskär - - - -	35.
4. st. Wacht karlar niuta hwardera 17 Dal. - - -	68.
Summa	223.

Dessa löner betalas årligen af Staden efter Taxering.

Staden är ännu indelt uti *qvarter*, Gårdar och gator, efter Landshöfdingen WRANGELS inrättning, hwarom uti 4 §. sagt är. Tomterna äro mästedels wälbyggda, skönt med trä-hus

hus, i synnerhet hafwa de som efter den sednaste brand bygt nå-godt, warit måna om et prydeligit utseende.

Inbyggarena hafwa allmänt warit kända för ett muntert, frikostigt och en del yppigt lefnadssätt, skönt de ej nu, så alment, som förr med fog för yppighet kunna beskyllas. Dock är Borgerskapet, i synnerhet när på Stadsens heder ankommer, frikostigt och *bonnet* sinnadt.

Mitt witsord härutinnan torde anses som partiskt och gäfachtigt; men sanningen at säga tror jag, at om främmande, som äro härom underrättade skulle yttra-sig, torde jag häldre beskyllas före at hafwa spart något af dessa mina Lands-Måns beröm, som dem dock med fog tilkommit, än at jag sagt något för mycket, hwilket jag och tycker mig häldre anstår.

(*a*) De skäl, som efter mitt tycke förbundit mig, at införa sådana *inscriptioner*, då jag mig påtagit at beskrifwa denna ort, äro följande. 1. Böra de, som på något sätt bidragit af sitt enskilta förråd, antingen til Gudshus prydnad, eller på annat sätt tient det allmänna, ej förbigås, utan deras förhållande dem til beröm, och andra til upmuntran omordas. 2. Röjer en stor del påskrifter den wördade Ålderdomens tancke- och skrifwesätt, som af en nygirig och upmärcksam ej annat kan än anses för artigt och nöijsamt: 3. Kan en rad, eller några ord, ofta de man minst trodde, antingen nu, eller i framtider lämna häfdatecknare och fornälskare stor upplysning.

(*b*) Detta angående Borg-Mästarena, som och om Stadsens grundnings friheter och öfriga förmoner, samt öden har Herr Råd- och Handels-Mannen *Jacob Falander* mig gunstigt meddelat.

§. 6.

SEdan jag nu något teknat om Gamle Carleby Stads Historie, lynne, och belägenhet, fordrar ordningen, at jag uti följande åfwen något ordar, om denna Stads

Politie, Hushållning och näringar. År 1751 woro uti denna Stad 179 matlag, utom de ut fattige, och befans folckets talrikhet efter Ständen, som följande utdrag af Kyrcko *Tabeln* utwisar.

	Man k.	Qwin k.		Man k.	Qwin k.
Ridd. och Adel	1.		Ringare Borgerskap.	96.	130.
Präster och Scholst.	3.	2.	Kyrcko- och Stads betiente	7.	5.
Deras Barn	1.	3.	Friskt inhyses folck	3.	4.
Stånds Personer	8.	3.	Dito Bräckeligit		1.
Ståndens hederl. bet.	4.		Skeppare och siöfarit folck	4.	2.
Deras tienste folk	6.	7.	Ringare Borgerskaps barn		
Magistrats personer	9.	9.	öfwer 15 år	30.	45.
Krämare	27.	32	Dito. under 15 år	106.	151.
Små Krämare	16.	18.	Deras tienstef. öf. 15 år	53.	78.
Deras ungd. öf:r. 15. år	17.	16	Dito. under 15 år.	4.	8.
Deras barn under 15 år.	14.	20.	Gammal afsk. krigsman	1.	
Handtwärks folck	13.	13.	Lägrade Qwinfolck		3.
Färgärar	5.		Summa	428.	550.
			Summan	978.	

Uti denna Stad finnes ganska många af det Ringare Borgerskapet, som med största swårighet kunna nära sig och hafwa sin utkomst, af ordsak, at de, hwarcken hafwa särdeles böijelse, eller, som gör det förnämsta, hafwa tilfälle at med arbete och slögder nära sig, emedan inga för dem tienliga närings-sätt äro inrättade. Dageligen ökes folcket, så wäl af Stadsens egna barn, som och genom det ifrån landet inkommande tienste folcket, som efter några års tienst i Staden winna Burskap; men slögder och för dem tienliga näringar äro Landt förwiste och så ei något insteg. En del af sådant folck fara wäl til *Stockholm* om somrarna på de Handlandes fartyg, för lega; men på några månader kan ei, ehuru stor legan är, förtienas hela års födan för et hushåll.

Här af kommer, at man här med skäl klagar öfwer folckets

kets, ei brist, utan öfwerflöd, eller rättare öfwer tienliga näringsfångs saknad, som kunde skaffa, et til arbete tienligt folck arbete och föda.

Så wäl af detta, som andra dylika, beklageliga *exempel*, kan man finna, huru högst önskeligt och nyttigt det wore, at de, som sitja i styret af wåra Städers *Politie* och almänna hushålning, skulle äga en tilräckeligare insicht uti den ädla och nog länge förgätna hushålnings wetenskapen, hwar ignom otaliga siukdomar, krämpor och irringar uti wåra Städer kunde häfwas och aldeles förekommas, emedan de, hwilkom öfwer upsyn öfwer Städernas hushålning är anförtrodd, hwarcken kunna weta alla Städers tilstånd och omständigheter, eller på något sätt hinna at lämpa sin eftertancka til hwar och en Stads förkofring för sig sielf.

Jag lemnar derföre hwar och en owäldug at dömma, om ei, i ansende så wäl til den nära slägtskap, som är emellan Lagfarenheten och den almänna hushålningen, som och at nästan de flästa af dem, som komma at tiena det almänna uti rättwisans hand-hafwande, derjemte blifwa styresmän af Städernas *Politie*, alla de, som winlägga sig om Lagfarenheten, åfwen borde förskaffa sig en tilräckelig insicht uti hushålningen, och ei få förr bekläda något ämbete, innan de aflagt och lemnat wärckeliga prof af lika tilräckelig insicht uti Hushålningen, som uti Lagfarenheten, emedan deßa wetenskaper, uti framtiden wid ämbetens beklädande blifwa dem nästan lika nödiga och almenheten lika nyttiga.

De prof, som wid afskeds-tagandet från Lärosäten af lärlingar uti Lagfarenheten fordras, äro så wäl uti hushålningen, som Lagfarenheten ei ännu sådane, som skulle wisa deras skickelighet at beklada något embete, der deßa wetenskaper äro nödiga, emedan sådant då ännu af dem ei kan fordras; utan de röja allenast de grunder, hwarpå en widare insicht kan byggas; derföre borde något widare prof af dem åskas lika wäl uti Hushål-

hålningen, som det sker uti Lagfarenheten, innan de komma til *Publique* syslor, och i synnerhet sättes til styresmän af *Politien* uti någon Stad.

At åtskilliga embetsmän uti Riket, böra undergå prof uti hushåls-wetenskapen håller jag för en högst nyttig stadga, men för dem, som komma at bekläda Borgmästare syslor uti Städerna och at befatta sig med Städernas *Politie*, håller jag det ännu för långt nödigare och nyttigare.

Detta är mitt wälmenta förslag, hwarigenom, efter mit tycke, wåra Städers hushålning, snart skulle winna önskelig förkofring, hwilket jag lemnar under höga wederbörandes öma och mognare omdömme.

Huru nödigt det är uti et samfund, at weta, hwad waror hwar och en Lands-ort och Stad kan til en annan afläta, och drifwa handel med? huru stor en Stads handel är? och hwad styrcka hwarje Stads och orts handel äger? kunna de bäst dömma, som äro förordnade til upsynings- och styres-män, öfwer handelen i Riket, jemte hwar och en, som insicht äger uti den allmänna samhäldets hushålning. Jag tror mig altså fullgöra min skyldighet, och derjemte dem en tienst, som dermed hafwa at umgås, då jag lemnar et utdrag af Gamle Carleby Stads Tull *Specialer*; hwilket Tull *Inspectoren* Herr *Sv. Ol. Nordeen* mig benägit meddelat. (a)

Som af detta utdrag kan sees så består Stadens mesta utskepning uti Tiära, Smör, Talg, Bräder och litet wed, undantagandes Skepshandeln, som nu så godt, som aldeles blifwit all, hwarom uti följande mera täncker orda; De öfrige här nämde warors, som, tort köts, och fisks, osts, fläsks, skins och hudars utskepning är så ringa, at den ej är wärd at nämnas, som hwar och en kan af föregående Tull *Specialers* utdrag aftaga, då det, som til Stadens egit behof åtgår, blir afräknat. När man altså wil något när se styrckan af Stadens handel, så låt nu wara, at af deßa nämda Stadsens förnämsta

nämsta handels waror intet til Stadens behof skulle nyttias, som doch onekeligen til en stor del sker, så af tiära, smör, talg och bräder, som wed, så skulle hela Stadens utskepning år 1759 warit denna, efter inköpet.

	Dal.
970 Läster tiera à 12 Dal. Tunnan	139680.
2792 Lißpund Smör à 7 Dal. Lißp.	9544.
401 Lißpund Talg à 7 Dal. Lißp.	3807.
3610 Tolfter Bräder à 6 Dal. Tolften	21660.
1803 Famnar wed à 4 Dal. famnen	4332.
Summa	189013.

Efter *Tabeln*, som wiste folckets stånd och talrikhet woro denna Stads större och mindre Krämare, som lärer wara det samma, som handlande, 43 til antalet; delas nu denna *Summa* emellan deßa handlande, så blir för dem til mans ei mera än 4395 Dal. och 20 öres handel. Efter samma *Tabel* finnas uti deßa handlandes hus 74 af Mankön och 86 af Qwinkön, tilsammans 160 personer, som med tilräckeligit tienstefolck och betiening, utom föda och kläder skola förses, til hwilcket alt, jämte det, som til utlagor och gästning m. m. åtgär, winsten af 189013 Dal. Kopparmynt bör förslå.

Men, så framt ei winsten kan stiga så högt, at den blir lika med hufwud *Summan*, så kan deßa penningar aldrig wara i stånd at så mycket årligen wäxa, at med winsten deraf 43 handlandes hushål kunde uppe-hållas.

Skulle deßa peningar uti en fördelachtig handel flere 100 gångor hwälfwa omkring om året, så kunde med dem wackert winnas, men sådant gifwes här aldeles intet tilfälle til; utan när warorna hela året om, småningom äro inköpta, så säljas de om sommaren i *Stockholm*, hwilcken forlön ei utan stor kostnad aflöper, och derifrån hämtas för ej stort mera än hälften, Salt, Tobak, och Winer, Siden- ylle- och Linne-tyger, samt flere Kram waror, hwilcka waror, sedan efter hand, året om med

någon

någon winst förytras. Om ännu, efter föregående uträkning
hwar och en af de 43. handlande finge behålla 4395. Dalers
handel, så finner hwar och en, som det ringaste wet, hwad han-
del wil säga, och hwad i en handlandels hushåll årligen åtgår,
at med de penningars *rullance*, på det förutsagda sättet aldrig
någon handlandes hushål kan af denna handel stå, så framt ej
andra goda stöder och *subsidier* det uprätt hålla; Men hwad
skal man säga? och huru skall det gå? då ei handels-rörelsen här
i Staden får blifwa så stor en gång, emedan til Stadens för-
nödenheter af deßa, nu til handel antagne waror en stor del bör
afkortas. Hwem wet ei, at utom andra smärre behof til
Fartygs, Jagters och Båtars tierande åtgår en ganska stor del
af tieran. Smöret, som detta sidsta år, synnerligen framför
förr warit ymnogt, har på långt når ei alt kommit til utskep-
nings; ty hwad har icke uti hushållen i Staden hela året om
af denna wara åt-gåt? Med Talgen är lika så beskaffat. At en
stor del bräder åtgår uti en Stad, så til byggnader, som an-
nat Snickare arbete, jämte flere behof, är en ganska begripelig
sak. Och at en hop wed, blifwit hela winteren öfwer upbränd
uti Staden, är så mycket tydligare, som af denna wara ei me-
ra utskeppas, än så mycket, som emellan tierutunnorne lägges,
at de ei i Siö-stupning komma uti Fartyget at rulla. Se-
dan nu alt det, som til Stadens behof nyttjas af deßa waror,
jemte den skönt ringa del af handeln, som det til *Stockholm* resan-
de Ringare Borgerskapet drifwer, blifwer af föregående uträk-
ning afdragit, så lärer hwar och en finna sig derwid, at antin-
gen ingen handlande kan här föda sig, eller måste en del af dem
lefwa blott af namnet, och andra af wärckelig handel. Årfa-
renheten intygar, at här flere handlandes hus, som nästan in-
gen annan slögd idka stå sig, en del wäl nog: hwaraf tydeli-
gen följer det senare, nemligen, at en del äro upförda på *Tabell*
för handlande, eller Krämare, som dock ei blott med handel kun-
na nära sig, utan höra häldre til den förr omtalte Ringare Bor-
ger-

gerskapets *Class*, och altså öka deras antal, som annars äro för
många, och som förr är sagt hafwa trångt om födan. Deßa
många handlande göra altså inträng uti de få näringar, som det
Ringare Borgerskapet kan föda sig af, och derjemte förfördela
med sin handels frihet dem, som nära sig af wärckelig handel.
Af alt detta, som sagt är, följer owedersägeligen, at denna
Stads handel är ganska trång och otilräckelig at uppehålla så
många, som den borde. Wil man något spå om handelns öden
i framtiden, och huru tilräckelig den härnäst kan blifwa, så be-
höfwer man allenast wända eftertancken på den förnämsta grund
til denna handel. Emedan Tiära, Bräder och något wed, ut-
gör det förnämsta, och Smöret, men i synnerhet Talgen och de
öfrige, så kallade *victualie* waror, sedan Stadens förnödenhe-
ter afdragas, ei gör stort, så blifwa skogens afkastningar nästan
den endaste handeln, och altså skogen des grund. Öfwer skogs
bristen och deß omilda medfart klagas i hela Landet omkring Sta-
den, med fult fog, hwaraf ei blir swårt at sluta, huru fast denna
grund är. Skulle priset på skogarnas afkastning, uti sednare tider ei
så ansenligen wuxit, och således lockat äfwen de långt uppe i lan-
det boende at bruka wåld på skogen, så skulle redan en tydligare
årfarenhet witnat, huru denna handel, jemte de närmast för hand
belägna skogar lidit undergång. Jag kan dock med trygghet
säga, at ehuru långt upp ifrån landet det glimmande myntet
lockar skogen til denna Stad, så kan dock denna handel ej länge
bära sig, så framt ei försigtigare skogens medfart gör den, skönt
något mindre, dock warachtigare. Stadens handels platser,
der äfwen de handlande bruka kasta sina Fartyg, äro uti Pyhä-
joki för en del, Calajoki, och Lohteå Sochnar, de närmare til
Staden liggande, som Kelfwiå, Gamle Carleby och Cronoby
föra all sin afwel til Staden. Handeln med Landtman sker
både med byte och rena penningar; de handlande förstr äcka ibland
penningar åt Landtman til deß utlagor, och föra Bok med ho-
nom, men som det ei altid sker, och Bonden gerna håller sig
fri

fri uti sin handel, som lätteligen kan ske, då handeln, som förr är wist, är för trång, så mår Landtman här wid gemenligen wäl, med de handlandes nakdel. Handtwärckare finnas här få, de almännaste, som så wäl uti antal, som slöghet de sednare tider tiltagit; Doch saknas ännu många, som sig en del mer, en del mindre fördelachtigt kunde nära, såsom, Guld-smed, *Peruqve*-makare, Garfware, Fruentimmers Skreddare, Wäfware m. fl. men i synnerhet Fergare, som här ei finnes uti de nästa Städer en gång, så at hela Landet skickar måst alt det de skola hafwa någorlunda wäl fergat och preßat til *Stockholm*.

Skeps-byggeri hafwer redan länge blifwit brukadt af denna Stad med fördel, så at deß tilwäxt och nu warande wälstånd med fog, til stor del der ifrån bör ledas; men nu hafwer det mist nästan all drägtighet, emedan wärcket, som dertil brukas, ei allenast närmast til Staden, utan mest i hela landet blifwit utödt, så at det ei närmare än 7. 8. *a* 10 mil från siöstranden med möda kan finnas, och Bonden lärt at stegra priset på sin skog, hwarföre och de, som deße senaste åren bygt något skepp til salu, föga på dem wunnit, för hända något mist.

Nästan alla af denna Stads inbyggare winlägga sig om åkerbruk, på Stadsens ägor, som mest bestå af fin sand och tyckas i ansende dertil wara til åker ei särdeles tienlige; doch har i synnerhet Rådmannen Herr *Pet. Stenhage*, genom ospard kostnad och flit ådaga lagt, huru äfwen en til utseendet otienlig jord kan genom id och kostnad fås til bärande, hwilkens hog för åkerbrukets uphielpande förtienar synnerligt beröm. Uti hushålnings-wetenskapen inkomna och wittra män, skilja wäl med fog åkerbruket ifrån Stadsmanna-näringar, men der inga andra tienliga näringar äro inrättade, så kan ei nekas, at det är bättre at bruka åker, än uti lätja lida nöd. En del idka och fiskerier, i synnerhet Strömmings fiske, så wäl wid Tanckar, som Renön och Callåkari; Deßa näringar äro doch ganska ringa och otilräckeliga.

En Stadsens Källare är här, doch flere små Krögerier; inga planteringar, Trä- eller Humle- samt föga Krydd-gårdar; inga Bergs-hanteringar, Bruk, eller *Manufacturer* höra til denna Stad, utan det, som om Beckbrennerit förr är sagt.

När man anser, at denna Stads förnämsta näring är handeln, huru den är trång, och snart wäntar sin undergång, som af det föregående kan ses, så lärer ei blifwa swårt at sluta, huru nödiga flere näringars inrättningar äro. Frågan blifwer allenast, hwilka näringar bäst lämpa sig med ortens natur, skick och läge?

Tobaks-plantering och -spinneri är en slögd, som denna Stad ei skulle falla swår i anseende til den sandiga jordmon, som finnes på Stadsens ägor; men så länge planteringen ei är i stånd, och inga Tobaks-blad från utländska orter få hit skeppas, så är fåfängt at täncka på något Spinneri, i anseende til bladens dyrhet, som antingen från *Stockholm*, eller andra orter borde inköpas; Tobaks planteringen är altså det första, som bör påtänckas, om denna näring skal gifwa någon botnad. **Tegel-Bruk** skulle så wida tyckas för denna Stad lämpeligt, at af förslen kunde ske siöledes, och at när til Staden finnes tienlig lera och sand, men som detta handtwärck är af de skog ödande, och skogen deß utom är, för omild medfart ömkan wärd, så synes det Landet mindre gagneligit; men nyttigt wore det, om Staden brände deraf så mycket, at den småningom kunde upsätta stenhus i stället för de nu wanlige af träd. Jag lemnar andra at döma, om ej skogen ännu wore och kunde blifwa tilräckelig härtil, då den med större sparsamhet blefwe anwänd til mångt annat, som mera öder.

Sämsk-makeri kan här knapt bära sig, ty tilgången på rå-skin är uti omliggande landet ganska ringa.

Linne-wäfwerier skulle ei ringa båta denna Stad, i synnerhet, om det omliggande Landet med större flit lade sig winning om at bruka lin- och hamp-säder, om hwilkas trefnad erfarenheten lemnat nog goda prof: Jag skulle nästan tro, at om än rå-ämnet til sådant wäfweri skulle hämtas antingen ifrån Sa-

wolär, Tawast-land, Careln, eller Helsingeland, der man med mera alfwar sköter lin och hampa, så, kunde dock et wäfweri härstädes kunna bära sig.

Tåg- eller Rep-slageri är och en slögd, som här med större alfware borde brukas. Här slås wäl något tågwirke, som Herr Lagm. König pag. 35, 6 tomen af des Lärdoms öfningar säger, men som det ei förslår til de Fartygs uptaklande, som här bygges, så kan alla finna, at det ännu är ganska föga.

Ylle-Wäfwerier af flere slag wore för denna Stad högst nyttiga, emedan, i synnerhet på Stadsens egna ägor finnes tilfälle, til fårskötsel, hwarmed redan förledne höst 1753 en berömlig början är giord, med et schäferis inrättande; Deßutom hafwa, uti det omliggande landet, ei allenast Herrskaper, utan och en stor del Bönder fattat så stor smak för sin ylliga-Spanska-fårs skötande, at Landet med tiden lofwar det Ylle-wäfweri, som här skulle inrättas tilräckelig och god ull.

Porcellins-bruk kunde i denna Stad med fördel inrättas, emedan man hoppas, at wid nogare granskning äfwen här i Landet kunde finnas en dertil tienlig lera; men om ock ingen sådan lera skulle finnas, så kunde et *Porcellins*-bruk icke deß mindre här wara möijeligit, med lika stor fördel, som i Stockholm; ty uti Stockholm äro, så matwaror, som dags wärcken dyrare än här, och *rudimaterien* kunde från Upland hit skaffas, måst för samma pris, som til Stockholm, då den i stället för stenar, til bar-last uti denna Stads Fartyg i Stockholm intoges, at afsättningen skulle blifwa tilräckelig, är ej heller ingen twifwel, emedan uti Landet då i stället för Kruk-makare Käril *Porcellins* kunde, som snyggare och zirligare komma i bruk.

Om et Glas-bruk här komme i stånd, så är ingen twifwil, at afsättningen blefwe tilräckelig, då i hela Finland ei mera, än et nyligen anlagt Glas-bruk finnes.

En högst nyttig inrättning wore det, så för Staden sielf, som det omliggande landet, om här anlades, antingen Ylle- eller Linne-Tryckeri. Då skulle, om ei mera, åtminstone alla de penningar, som från detta Land för trycklärfter, m. m. gå til Stockholm stanna uti denna Stad. Besynnerligit och märckwärdigt är, at Rysarna, som annars mycket handla med sina trycklärfter på gränse orterna, deßa framfarna åren särdeles begärligen här uphandlade en hop Stockholmska trycklärfter och dem med sig hem förde; detta gifwer anledning at hoppas en nog ymnig afsättning på denna wara, om här sådant tryckeri skulle inrättas.

Herr Lagman König uti deß Lärdoms-öfningars 6 tom, pag. 35 säger, at denna Stad är, 1745 fåt *Privilegier* på en Tapet-*Fabrique*; men beklageligen är ännu til sådan *Fabriques* inrättande ingen witterlig början eller anstalt giord.

Oljeslagerier och dertil nödiga planteringars inrätning, håller jag för en stor möijelighet på denna ort.

Fiskeriers förbätrade idkande gifwer den så nära liggande salt-siön godt tilfälle till; Och synes troligit, at, om Siäl-fisket kunde på något fördelachtigare sätt anställas, än det nu sker af fåå Sochnar i Österbotn, och Sidlarna, om ei aldeles, åtminstone til en stor del utödas uti Norrbotn, så skulle fiskerierna deraf hafwa ei ringa fördel, i anseende så wäl til sina bragder, hwilcka af deßa diur sönderslitas, som och til den stora mängd fisk de förtära, hwilcken då skulle blifwa bespard.

Det uti omliggande Landet dageligen, mer och mer tiltagande Åker-bruket, hwar om uti följande widare skall handlas, lemnar denna Stad äfwen godt hopp om Spanmåls handel i framtiden.

Deßa uti uprichtig wälmening af mig föreslagna sät, til förekommande af den brist, som uti denna Stad är på tienliga näringar lemnar och *recommenderar* jag til wederbörandes ömma ompröfwande, och tror at sådana betracktelser ei skulle illa kläda, eller anstå dem, som hafwa at göra med Stadens hushålling. Mit tycke wil, eller kan jag ei någon påtruga, utan skall

skall hjertligen fägna mig, då antingen deßa, eller andra, kanske tienligare inrättningar sätter min fosterbygd utom fruchtan för den fara, som nu synes hota.

Jag nödgas nu, i anseende til tidens och tilfälligheternas almänt bekanta inskränckta tilstånd för denna gång sluta; men skal dock ei glömma min skyldighet, at med det första fullfölja det jag mig påtagit.

(a) För tidens korthet nödgas jag nu utlemna detta utdrag, til deß sednare delen af detta mitt arbete kan komma i dagsliuset.

G. A. Å.